

Edward Górecki

"Uniwersytety wobec współczesnych
wyzwań", Zenon Grochołęwski,
Warszawa 2013 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 22/1, 233-236

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ksiądz kard. Zenon Grocholewski

Uniwersytety wobec współczesnych wyzwań

Red. ks. prof. dr hab. S. Urbański

Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, Warszawa 2013, ss. 400

Książka zawiera wprowadzenie zatytułowane: *Wdzięczność i wyzwanie*, pięć rozdziałów i spis tekstów wykorzystanych w publikacji.

Charakter tej pracy jest specyficzny i pouczający dla czytelnika. Redaktor bowiem – jak zaznaczono we wprowadzeniu – z obszernego nauczania Księdza Kardynała wybrał najważniejsze fragmenty mające znaczenie dla świata nauki i rodziny uniwersyteckiej, wskazujące także na program Kongregacji Wychowania Katolickiego w sprawie uniwersytetów.

Rozdział pierwszy, którego tytuł brzmi: *Tożsamość uniwersytetu*, składa się z 11 omówionych w nim tematów. Przedstawiono w nim m.in. cele i zadania uniwersytetów i wydziałów kościelnych oraz cele i zadania uniwersytetów katolickich. Pierwsze służą badaniom nauk teologicznych oraz nauk przyrodniczych, głównie dla zadań wewnątrzkościelnych, drugie – swą katolickość wyrażają podejmowaną w świetle wiary katolickiej refleksją nad bogactwem ludzkiej wiedzy, którą starają się powiększyć własnymi badaniami naukowymi oraz zaangażowaniem o charakterze instytucjonalnym w służbie Kościołowi i ludzkości „podążającym ku transcendentnemu celowi, który nadaje sens życiu”. Wiąż obu rodzajów uniwersytetów z Kościołem jest ewidentnym postulatem, chociaż uwzględniającym różnicę między nimi. Uniwersytety katolickie niejako z natury mają służyć prawdzie, Kościołowi i jego planom ewangelizacyjnym. Do ich tożsamości niewątpliwie należy badanie aktualnych ogólnych czy regionalnych problemów społecznych i kulturalnych oraz organizacji i działań na rzecz sprawiedliwości, rozwoju i postępu. Autonomia i wolność uniwersytetu są słusznie bronione ze względu na obiektywizm w poszukiwaniu prawdy i przekazywania jej wyników; jednak – jak podkreślono – prawdziwa autonomia wyraża się w odpowiedzialności za prawdę. Uwydatniono, że wydział teologiczny na uniwersytecie państwowym ma swoją misję: bardziej stawać się sobą i przez to odgrywać większą rolę dla uniwersytetu. Fakt jego istnienia w strukturze uniwersytetu stanowi również i dla niego ubogacenie. Godne odnotowania jest sformułowanie punktu 6 o Procesie Bolońskim, którego stroną jest Kongregacja Nauczania Katolickiego. Dzięki niemu wydziały kościelne mają większą łatwość nawiązywania kontaktów z uczonymi innych dyscyplin naukowych, zaś Stolica Apostolska stała się czynnie obecna w instytucjach międzynarodowych podejmujących decyzje dotyczące uniwersytetów i uczelni wyższych. Uwzględniono również zagadnienie globalizacji, która jest

właściwie apelem o akademicką jakość i specyficzną tożsamość uniwersytetu katolickiego w formowaniu ludzi dzisiaj i w przyszłości. Zagadnienie „*Nihil obstat*” przy powierzeniu misji nauczania w imieniu Kościoła ma charakter ochrony tożsamości wydziału teologicznego. Rozumiejąc rolę nauczania prawa kanonicznego w życiu Kościoła oraz filozofii w formacji intelektualnej nie może dziwić konieczność reformy tych dwóch dziedzin nauki jako składników aktualnej tożsamości uniwersytetu katolickiego omówionych powyżej. W ostatnim punkcie I rozdziału zwrócono uwagę na twórczą autonomiczną obecność Wydziału Teologicznego w Lugano (włoska część Szwajcarii) w kampusie uniwersyteckim dla sprowokowania lub poparcia dialogu naukowego i kulturalnego z innymi wydziałami. Podobną rolę wydziału teologicznego podkreślono już wcześniej na stronie 62.

Rozdział drugi omawianej publikacji nosi tytuł: *Posłannictwo uniwersytetu we współczesnym świecie*. Składa się z tematów omówionych w dziesięciu punktach. Zwrócono uwagę na to, że we współczesnym relatywizowaniu wartości uniwersytet katolicki jest miejscem, gdzie dokonuje się nauczanie i uczenie się wiary, która ma prowadzić do ponownego odkrycia radości w wierze i entuzjazmu w jej przekazywaniu. Wyższe uczelnie katolickie winny uwzględniać wartości religijne, duchowe i kulturowe w krajach szczególnego na nie zapotrzebowania, jak kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Uwydatniono, że zrozumienie potrzeby wzbogacenia współczesnego świata nauki prawdami Ewangelii szczególnie wykazał w ciągu swego pontyfikatu Jan Paweł II w wielu wypowiedziach i decyzjach, a zwłaszcza w dwóch podstawowych dokumentach ustawodawczych: *Sapientia christiana* (1979) i *Ex corde Ecclesiae* (1990); promując naukę okazał się również człowiekiem dialogu wzbogacającym poznanie i rozumienie prawdy. Zaś w posynodalnej adhortacji apostołskiej *Ecclesia in Europa* (2003) podkreślił konieczność wysuwania przez wydziały teologiczne i uniwersytety katolickie swoich propozycji wobec nauki oraz jej zastosowań, wskazując na niewystarczalność i nieadekwatność koncepcji inspirowanych scjentyzmem z pominięciem kryteriów etycznych. Nawiązując do misji kościelnego kształcenia wyższego podkreślono potrzebę jak najwyższej jakości edukacji, co wiąże się z jakością przekazu wiedzy podczas zajęć akademickich. W nawiązaniu do kan. 747 zadaniem Kościoła, a więc także kościelnego wydziału i uniwersytetu, jest strzec prawdy objawionej, wnikliwie ją badać, wiernie głosić i wykładać. Utrzymywanie wrażliwości na prawdę należy – jak zaznaczono – do wydziałów filozoficznych i teologicznych. Potrzebna do tego autonomia uniwersytetu wyraża się w odpowiedzialności za wartość, jaką jest prawda. Wymagania dotyczące nauczania teologicznego na fakultetach są właściwie zawarte w naturze ich istnienia. Wykładowcy mają być dla słuchaczy i innych chrześcijan przede wszystkim świadkami wiary chrześcijańskiej i przykładem wierności wobec Kościoła. Punkt 7 omawianego rozdziału nosi tytuł: *Uniwersytet katolicki:*

Bądź tym, czym masz być! W istnym labiryncie współczesnej kultury należy odnotować wiele niekorzystnych tendencji, które opisano na stronach 190–196. Wyjście z tego labiryntu wskazuje omawiana publikacja w postaci uniwersytetu katolickiego, którego zadaniami są: integracja wiedzy, dialog między wiarą i rozumem, wrażliwość etyczna i dialog kulturowy. Zastosowanie tego, co powiedziano o katolickim uniwersytecie w punkcie 7 do misji katolickiego uniwersytetu w sercu dzisiejszego Orientu – w Libanie oraz do roli uniwersytetów katolickich na terenach wyniszczonych przez komunizm, wymaga uwzględnienia specyfiki problemów na tych terenach, misyjności i otwartości (punkty 8–9). W odpowiedzi na pytanie: jakiego uniwersytetu potrzebuje dzisiejsza Europa, zaakcentowano następujące warunki, które winien spełniać: dążenie ludzi do całości (wspólnoty) nie tylko uczniów i profesorów, lecz także całości wiedzy i nauk, klarowność profilu uniwersytetu, niedwuznaczność identyfikacji i wolność od ideologicznego wpływu.

Rozdział III, zatytułowany: *Uniwersytet a nowa ewangelizacja*, obejmuje cztery zagadnienia tematyczne. Zwrócono w nich uwagę na wciąż nowy charakter ewangelizacji. Uniwersytety katolickie posiadają najlepsze narzędzie, by włączyć się w dzieło nowej ewangelizacji. Jest nim poszerzanie umysłu, posiadanej koncepcji rozumu i jego zastosowania. Chodzi o poszerzenie o etykę, mądrość filozoficzną, wiarę i miłość. Zwrócono również uwagę na to, że uniwersytet katolicki jest znakiem żywym i obiecującym przyszłej płodności chrześcijańskiej umysłu i to w sercu każdej kultury. Znaczenie uniwersytetu kościelnego wobec wezwania do nowej ewangelizacji określono w trzech wymiarach: poszukiwania prawdy, Boga i drugiego człowieka. Udział wydziału teologicznego w misji ewangelizacyjnej Kościoła nazwano żywotnym i dobroczynnym wkładem. Wydziały te zostały powołane do istnienia dla budowania Kościoła i dobra wierzących chrześcijan oraz by były – w sposób szczególny – współtwórcami kultury, komunikowały z ośrodkami uniwersyteckimi i światem nauki.

Rozdział IV nosi tytuł: *Humanizm chrześcijański*. Zawiera sześć jednostek tematycznych. Pierwsza jest refleksją nad zagadnieniem człowieka jako osoby – przedmiotu i celu kultury. Jeżeli kultura jest właściwym sposobem istnienia i bytowania człowieka, to nie jest dlań obojętny jej konkretny pozytywny kształt. Zwrócono uwagę na fakt jej przenikania do egzystencji człowieka, na jej wartość jako narzędzia zbawienia. To wskazuje na konieczność badania jej jakości i odpowiedności, a także szkodliwych przejawów jej braku. Uwypakowano również problem centralnego miejsca człowieka jako fundamentu w teologii i duchowości w świetle orędzia chrześcijańskiego. W ramach IV rozdziału umieszczono refleksję nad osobowością Jana Pawła II, którą oceniono jako wyzwanie. Jego doświadczenie modlitwy było – jak podkreślono – kwestią zasadniczą. Uwypuklono w tej relacji prymat kontemplacji prawdy przed działaniem. Przedstawiono m.in. wolność chrześcijańską w różnych aspektach.

Rozdział V, którego tytuł brzmi: *Kultura nośnikiem wartości chrześcijańskich*, prezentuje siedem jednostek tematycznych. Pierwsza mówi o tym, że wiara i kultura to droga uniwersytetu. Stąd potrzebny między nimi dialog. Wykładowcy i studenci katolicki są przede wszystkim powołani do spoglądania na Chrystusa: Drogę, Prawdę i Życie, i harmonizowania przeżywanej wiary i nauczania – badania z kulturą wszędzie tam, gdzie łączenie Ewangelii i kultury jest zamierzone. W dopowiedzeniach (punkt 2) została podkreślona koncepcja kard. J. Newmana o otwarciu uniwersytetu na wszystkie rzeczywistości i relacje między naukami i na całą prawdę. Dziedzictwo kulturowe Europy określono jako wezwane, by jakoś z jego pomocą zmierzać ku integracji wiedzy. Świadectwo chrześcijańskie i dialog – to temat, który jest aktualny w związku z przemieszczaniem się studentów, które stawia problem wkładu katolickiego w spotkania między kulturami. W omawianym piątym rozdziale postawiono ponownie problem uniwersytetu wobec globalizacji. Wskazano na aktualność i złożoność globalizacji, wyjście do konstruktywnej refleksji właściwego jej przygotowania. Ma ona służyć osobie ludzkiej i solidarności międzyludzkiej. Zagadnienie języka łacińskiego omówiono na stronach 371–377, uwydatniając jego rolę jako nosiciela kultury, jego miejsce w Kościele i jego kościelną promocję, zwłaszcza w studium prawa kanonicznego (2002). Obszerna refleksja nad formacją duchowieństwa w dziedzinie muzyki sakralnej kończy rozważania rozdziału V. Zawarte w niej wskazania wiążą się ściśle z posługą liturgiczną oddawania publicznej czci Bogu.

W podsumowującym spojrzeniu na omawianą publikację trzeba podkreślić solidne udokumentowanie narracji Autora i Redaktora w poprawnie wykonanych przypisach. Wartość publikacji podnosi umieszczenie w niej sześciu zdjęć ze spotkań Księdza Kardynała Zenona Grocholewskiego z naukowcami Polski i Azji. Omówiona cenna pozycja ukazała się w roku 2013, w 20-lecie istnienia uczelni im. Bogdana Jańskiego, która starała się wprowadzić w życie omówione w publikacji sugestie i wytyczne. Została wydana w roku, w którym Ksiądz Kardynał świętował swój Złoty Jubileusz Kapłaństwa. Jest więc także hołdem uczelni dla Najdostojniejszego Autora, kompendium nauki o roli kościelnych uczelni i uniwersytetów katolickich w dzisiejszym świecie.

Ks. Edward Górecki